



**CONSERVATIVE
PLATFORM**



АНАЛІТИЧНА ЗАПИСКА
«ХРИСТИЯНСЬКО-ДЕМОКРАТИЧНА
ЕКСПЕРТИЗА».

ЕКОНОМІКА

Реалізовано за підтримки



**Фонд
Ганнса
Зайделя**



**ФОНД СПРИЯННЯ
ДЕМОКРАТІЇ**



1. ВСТУП: ХРИСТИЯНСЬКО-ДЕМОКРАТИЧНІ ЦІННОСТІ В ЕКОНОМІЦІ

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Християнсько-демократичний підхід до економіки ґрунтується на принципах, що випливають із християнського соціального вчення. Він пропонує збалансований шлях між індивідуальною свободою та суспільним благом, запобігаючи крайностям як необмеженого капіталізму, так і соціалістичного колективізму.

Основні етичні принципи християнсько-демократичного підходу:

- **Персоналізм** — кожна людина є не лише економічним суб'єктом, а й носієм гідності та моральних обов'язків перед суспільством. Філософський принцип персоналізму закладає основи для такого розуміння свободи, яка дозволяє здійснювати вибір, але одночасно й нести за нього відповідальність.
- **Відповідальність** — економічна діяльність має бути спрямована не лише на власний добробут, а й на благо громади, наступних поколінь та держави в цілому.
- **Субсидіарність** — принцип, що вважається «винаходом» християнської демократії. Він базується на постулатах «приватне вище за державне» та «маленьке вище за велике». Субсидіарність передбачає невтручання державної влади у справи місцевих громад без прохання про таку допомогу. Держава має вдаватися до будь-яких централізованих заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за відповідні заходи на місцевому або регіональному рівнях.
- **Солідарність** — базується на християнському милосерді і означає взаємодопомогу та взаєморозуміння членів суспільства чи громади. На відміну від комуністичного трактування солідарності як єдності робітничого класу в класовій боротьбі, християнсько-демократична інтерпретація солідарності є більш гуманістичною та охоплює всі соціальні групи суспільства — і багатих, і бідних.
- **Повага до праці** — праця є не товаром, а основою людської гідності, що вимагає справедливої оплати та соціального захисту. Повага до праці нерозривно пов'язана з повагою до приватної власності, яку ідеологія християнської демократії захищає, але водночас наділяє соціальною функцією.
- **Соціальна справедливість** — створення умов для розвитку кожного громадянина без нав'язування зрівняльного підходу.



ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Після Другої світової війни модель соціальної ринкової економіки, заснована на християнсько-демократичних принципах, була успішно впроваджена в Німеччині завдяки реформам Людвіга Ерхарда та Альфреда Мюллера-Армака. Вона поєднувала ринкову свободу із соціальною відповідальністю держави.

Основні складові економічної політики християнських демократів:

- **Підтримка приватної ініціативи** — зниження бюрократичного тиску та заохочення підприємництва.
- **Забезпечення соціальних стандартів** — підвищення купівельної спроможності громадян через ефективну соціальну політику.
- **Стимулювання інновацій** — розвиток наукомістких галузей та впровадження новітніх технологій.

Ця модель привела до появи «суспільства загального добробуту. Успіх німецької моделі вплинув на розвиток економічної політики в інших європейських країнах. Соціальна ринкова економіка передбачає активну роль держави в підтримці середнього класу, малого бізнесу та захисті найбільш вразливих груп населення.

РЕЛЕВАНТНІСТЬ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Україна потребує економічної моделі, яка зможе подолати наслідки командно-адміністративної системи, запобігти ризикам необмеженого капіталізму й надмірного державного втручання. Християнсько-демократичний підхід може стати основою економічної стратегії завдяки таким аспектам:

- **Подолання історичної спадщини:** Україна все ще переживає перехід від командно-адміністративної до ринкової економіки. Християнсько-демократична модель пропонує збалансований підхід, який дозволяє уникнути як недоліків необмеженого капіталізму, так і ризиків надмірного державного втручання.
- **Європейська інтеграція:** Економічні системи багатьох країн ЄС побудовані на принципах, близьких до християнсько-демократичних. Для України, яка йде шляхом інтеграції в ЄС, впровадження принципу субсидіарності, який є одним із базових принципів функціонування Європейського Союзу, є логічним кроком.
- **Децентралізація** — посилення ролі місцевих громад, що відповідає принципам самоврядності й відповідальності. Самодостатні та сильні громади є основою суспільства і здатні творити міцну успішну державу.



- **Повоєнне відновлення** — досвід Німеччини у повоєнній відбудові за принципами соціальної ринкової економіки демонструє ефективність цього підходу в умовах відновлення країни після руйнувань. Також очікується що саме Німеччина буде найбільшим донором процесу відновлення, і впровадження зрозумілих партнерам економічних моделей сприятиме ефективності співпраці.
- **Соціальна стабільність і солідарність** — створення ефективної системи соціального захисту, включно з пенсійним і медичним страхуванням.
- **Стимулювання соціально відповідального підприємництва** — підтримка приватної ініціативи зі збереженням високих соціальних стандартів.
- **Екологічна відповідальність** — запровадження довгострокових стратегій збереження природних ресурсів.
- **Позаконфесійність** — сучасна християнська демократія відмежовується від впливу релігійних інституцій і є відкритою для представників різних конфесій та віросповідань. Це особливо актуально для України з її різноманітним релігійним ландшафтом.

Християнсько-демократичний підхід пропонує Україні перевірену модель, яка поєднує економічну ефективність, соціальну справедливість і відповідальне ставлення до суспільства та довкілля. Він здатний забезпечити стабільний розвиток країни, сприяючи європейській інтеграції, модернізації економіки та післявоєнному відновленню.

2. СОЦІАЛЬНА РИНКОВА ЕКОНОМІКА

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Соціальна ринкова економіка є центральним елементом економічної політики християнсько-демократичних сил. Вона базується на принципах свободи підприємництва, поваги до приватної власності та соціальної відповідальності. **Основна мета** — поєднання ефективності ринку з механізмами соціального захисту, що забезпечує гідний рівень життя всіх громадян.

Ця модель уникає крайнощів капіталізму, що орієнтується виключно на прибуток, та соціалістичних підходів, які нехтують ринковими механізмами. Ринок залишається основним механізмом створення економічних благ, але держава має гарантувати справедливий розподіл ресурсів та рівні можливості для всіх.



ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА РИНКОВІ СИЛИ

Християнська демократія відкидає як крайній лібералізм, що мінімізує роль держави, так і надмірну централізацію, притаманну соціалістичним системам. У соціальній ринковій економіці держава виконує роль гаранта чесної конкуренції, запобігає монополізації та зменшує соціальне розшарування.

Державне регулювання має бути раціональним і зваженим, уникаючи надмірного бюрократичного контролю, який гальмує економічний розвиток. Держава встановлює справедливі «правила гри» та стежить за їх дотриманням, втручаючись у ринок лише тоді, коли це обґрунтовано ефективністю та суспільною необхідністю.

Як зазначає німецький політик та економіст Норберт Нойгауз: «Солодка отрута держави-благодійниці, держави, яка всім опікується і хоче зняти зі своїх громадян, по можливості, всі життєві ризики, паралізує волю до свободи суспільства». Тому баланс між економічною свободою та соціальною відповідальністю є ключовим фактором успішної економічної політики.

ПІДТРИМКА СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ТА ДРІБНИХ ВЛАСНИКІВ

Сильний середній клас і малий бізнес — основа стабільної та самодостатньої економіки.

Християнська демократія виступає за:

- **Податкові стимули** для підприємців і самозайнятих осіб.
- **Спрощення регулювання** та зменшення бюрократичних бар'єрів.
- **Доступне фінансування** для малих і середніх підприємств.
- **Підтримку локальних бізнесів**, які сприяють економічному розвитку регіонів.

Середній клас відіграє ключову роль у зменшенні соціальної нерівності, сприяє зростанню внутрішнього попиту та створює умови для сталого розвитку. Тому політика християнських демократів спрямована на створення економічного середовища, у якому дрібні та середні підприємці мають рівні можливості з великим бізнесом.

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Соціальна ринкова економіка спрямована на формування суспільства загального добробуту, що включає:



- **Доступ до якісної освіти** — забезпечення рівних стартових можливостей для всіх громадян.
- **Розвинену систему охорони здоров'я** — ефективну та доступну медицину.
- **Гідну пенсійну систему** — забезпечення стабільності доходів для літніх людей.
- **Соціальне страхування** — механізми підтримки громадян у складних життєвих ситуаціях.

Соціальна відповідальність розглядається не лише як обов'язок держави, а й як зобов'язання бізнесу та громадян. Підприємці повинні дотримуватись екологічних стандартів, забезпечувати гідні умови праці та враховувати інтереси суспільства. Громадяни, у свою чергу, мають нести відповідальність за свій добробут, активно брати участь в економічному житті країни та підтримувати соціальну стабільність.

ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ ТА ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ

У повоєнний період особливої уваги потребують ветерани, сім'ї загиблих, а також ті, хто втратив домівки. Християнсько-демократичний підхід передбачає:

- **Реінтеграцію ветеранів** — надання психологічної, медичної та соціальної підтримки для повернення до мирного життя.
- **Підтримку сімей загиблих** — забезпечення фінансової, соціальної та психологічної допомоги родинам, які втратили близьких на війні.
- **Допомогу внутрішньо переміщеним особам (ВПО)** — забезпечення житлом, працевлаштуванням та соціальною адаптацією тих, хто втратив домівки через воєнні дії.
- **Збереження соціальної згуртованості** — впровадження програм, що сприяють єдності суспільства, запобігають соціальному розшаруванню та підтримують гармонійні відносини між різними групами населення.

3. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

ФІЛОСОФСЬКІ ТА РЕЛІГІЙНІ ОСНОВИ ПОВАГИ ДО ПРАВА ВЛАСНОСТІ



У християнсько-демократичній традиції право власності розглядається як природне право людини, що випливає з її гідності та свободи. Це право має глибоке коріння в християнській етиці та соціальному вченні. Згідно з цим підходом, власність не є абсолютною, а повинна служити не лише особистим інтересам власника, але й суспільному благу.

Християнське розуміння власності базується на таких ключових принципах:

- 1. Універсальне призначення благ** — усі матеріальні блага в кінцевому підсумку належать Богу і даровані для користування всім людям. Право приватної власності є законним, але підпорядковується загальному призначенню благ.
- 2. Відповідальне управління** — власність розглядається не лише як право, а й як довірене управління ресурсами, за яке людина несе відповідальність перед Богом і суспільством.
- 3. Соціальна функція власності** — приватна власність має приносити користь не лише власнику, а й суспільству в цілому.
- 4. Гуманістичне призначення** — власність повинна сприяти розвитку людської особистості та реалізації її потенціалу.

Таке розуміння дозволяє уникнути як крайнощів необмеженого капіталізму, де право власності абсолютизується, так і соціалістичного колективізму, що заперечує приватну власність. Для християнських демократів власність є важливим економічним інститутом, який забезпечує ефективність ринкової економіки, але вона не є самоціллю — її функція полягає у сприянні гідності людини та розвитку суспільства.

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНОСТІ

Ефективний захист прав власності є необхідною умовою функціонування соціальної ринкової економіки. Християнсько-демократичний підхід передбачає створення комплексної системи правових, інституційних та економічних механізмів, які забезпечують захист власності та сприяють її ефективному використанню.

Основними механізмами захисту прав власності є:

- 1. Правова система** — стабільне та прозоре законодавче регулювання відносин власності, що забезпечує рівний захист усіх форм власності.
- 2. Судова система** — незалежний і ефективний судовий розгляд спорів щодо власності.
- 3. Виконавча система** — дієві механізми виконання судових рішень, що гарантують від-



новлення порушених прав власності.

4. Реєстраційна система — прозора і надійна система реєстрації прав власності.

5. Антимонопольне регулювання — запобігання надмірній концентрації власності та забезпечення чесної конкуренції.

6. Захист від неправомірного втручання держави — обмеження можливостей держави щодо втручання у приватну власність, включаючи чіткі процедури націоналізації та експропріації з обов'язковою справедливою компенсацією.

7. Захист інтелектуальної власності — створення ефективної системи захисту авторських прав, патентів, торгових марок та інших об'єктів інтелектуальної власності, що сприяє інноваціям та розвитку креативних індустрій.

Для України критично важливими є реформа судової системи, вдосконалення реєстраційних процедур, боротьба з корупцією та зміцнення верховенства права.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВЛАСНИКІВ

У християнсько-демократичній традиції власність розглядається не лише як право, але й як відповідальність. Власники мають зобов'язання перед суспільством і повинні використовувати свою власність не тільки для власного збагачення, але й для загального блага.

Основними аспектами соціальної відповідальності власників є:

1. Етичне ведення бізнесу — чесна конкуренція, відмова від корупції, повага до прав споживачів.

2. Відповідальність перед працівниками — створення гідних умов праці, соціальні гарантії, справедлива оплата.

3. Екологічна відповідальність — мінімізація впливу на довкілля, раціональне використання ресурсів.

4. Відповідальність перед громадою — підтримка соціальних, культурних та благодійних проєктів.

5. Чесна сплата податків — виконання податкових зобов'язань для фінансування суспільних потреб.

6. Інвестиції в розвиток — спрямування прибутку на модернізацію, інновації, покращення якості продукції.



7. Відповідальність перед майбутніми поколіннями — стратегічний підхід до використання ресурсів.

Християнсько-демократичний підхід не покладається лише на добровільну соціальну відповідальність бізнесу, а й передбачає створення законодавчих та інституційних рамок, які стимулюють відповідальну поведінку. Це включає податкові стимули для соціально відповідальних компаній, стандарти корпоративного управління, вимоги щодо розкриття нефінансової інформації тощо.

В умовах України особливо важливо розвивати культуру соціальної відповідальності бізнесу, яка не була належним чином сформована в пострадянський період. Це потребує законодавчих змін та усвідомлення власниками своєї ролі у розвитку суспільства.

Соціальна відповідальність власників є одним із ключових елементів соціальної ринкової економіки, що поєднує ефективність ринкових механізмів із соціальною справедливістю та суспільним благом. Вона сприяє соціальній злагоді, зменшенню нерівності та створенню умов для сталого розвитку.

4. ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА

РИНОК ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ

Земельна реформа в Україні пройшла складний шлях від розпаювання колективних сільськогосподарських підприємств у 1990-х роках до скасування мораторію на продаж сільськогосподарських земель у 2021 році. Сьогодні Україна перебуває на етапі формування ринку землі, який має значний потенціал для розвитку сільського господарства та економіки в цілому, але також створює певні ризики та виклики.

Основними характеристиками сучасного стану ринку землі в Україні є:

- 1. Поступове відкриття ринку** — з 2024 року юридичні особи отримали право купувати землю з обмеженням до 10 000 га.
- 2. Структура власності** — більшість сільськогосподарських земель належить дрібним власникам, які здають їх в оренду агрохолдингам і фермерам.
- 3. Домінування агрохолдингів** — значна частина земель обробляється великими агропромисловими компаніями, орієнтованими переважно на експорт.



4. Недосконалість інфраструктури ринку — слабкий розвиток системи реєстрації прав, кредитування під заставу землі, страхування ризиків тощо.

5. Недостатній захист прав власників землі — особливо для дрібних власників, які не мають достатніх ресурсів для захисту своїх прав.

КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1. Ризик надмірної концентрації земель — можливість скупки значних обсягів земель великими компаніями та окремими заможними власниками, що може призвести до монополізації ринку та соціальної напруги на селі.

2. Деградація ґрунтів — інтенсивне використання земель, орієнтоване на короткострокову вигоду, призводить до зниження їх родючості, ерозії, забруднення тощо.

3. Соціальні проблеми сільських територій — депопуляція сіл, безробіття, занепад соціальної інфраструктури, низький рівень життя сільського населення.

4. Недостатній розвиток фермерства — малі та середні фермерські господарства стикаються з обмеженим доступом до фінансування, технологій, ринків збуту тощо.

5. Корупційні ризики — непрозорість земельних відносин, особливо на місцевому рівні, створює умови для зловживань та корупції.

6. Воєнні дії та окупація територій — частина сільськогосподарських земель України перебуває в зоні бойових дій або окупована, що створює додаткові виклики для ринку землі та сільського господарства в цілому.

Вирішення цих викликів потребує комплексного підходу, що враховує не тільки економічні, але й соціальні, екологічні та етичні аспекти земельних відносин. Християнсько-демократичний підхід до земельної політики може запропонувати збалансовані рішення, які забезпечать ефективне використання земельних ресурсів з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.

ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ (НІМЕЧЧИНА, ФРАНЦІЯ, СКАНДИНАВІЯ, ВЕЛИКОБРИТАНІЯ)

Європейський досвід регулювання ринку землі, зокрема моделей Німеччини, Франції, країн Скандинавії та Великобританії, може бути корисним для України.

У Німеччині більшість аграрних підприємств — це сімейні ферми, що забезпечує ста-



більність агросектора. Державне регулювання спрямоване на запобігання надмірній концентрації земель у руках великих власників. Принцип розвитку інфраструктури є визначальним у питаннях оренди та продажу землі, а всі угоди проходять через незалежні комісії експертів, що запобігає спекуляціям. У деяких округах діють обмеження на максимальне придбання площ, а в разі купівлі землі не фермером місцева громада може скористатися правом її викупу.

У Франції ринок землі регулюється організацією **SAFER (Sociétés d'aménagement foncier et d'établissement rural)**, яка здійснює контроль за продажем земель і має преференції при купівлі. Будь-які земельні угоди повинні бути схвалені цією організацією, що запобігає надмірній концентрації землі та забезпечує підтримку фермерських господарств. Встановлено дев'ятирічний мінімальний термін оренди, а виноградники вважаються національним надбанням і не можуть продаватися іноземцям.

Скандинавські країни мають свою унікальну модель земельної політики, що базується на високих екологічних стандартах та державній підтримці фермерів. У Данії, Фінляндії та Швеції фермери зобов'язані проживати на своїх землях та особисто керувати господарствами. Водночас Великобританія та Ірландія вирізняються найбільш ліберальним ринком землі, що сприяє високій продуктивності сектору, проте висока вартість земельних угідь створює бар'єри для нових фермерів.

ЗАХИСТ РОДЮЧОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ ДЕГРАДАЦІЇ ҐРУНТІВ

Земельна політика має включати механізми захисту родючості ґрунтів. Пріоритетним завданням є ухвалення комплексного закону про охорону ґрунтів, що передбачатиме агрохімічну паспортизацію земель, систему моніторингу їх стану та юридичну відповідальність землекористувачів за деградацію угідь. Важливим кроком стане запровадження економічних стимулів, зокрема податкових пільг для фермерів, які застосовують екологічно відповідальні методи господарювання. Крім того, необхідно розвивати інноваційні підходи до землеробства, зокрема впровадження органічного землеробства, точного землеробства та сучасних меліоративних систем.

СІМЕЙНІ ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ЯК ОСНОВА АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Розвиток сімейного фермерства є ключовим елементом християнсько-демократичного підходу до земельної політики.

Переваги сімейних фермерських господарств:

1. Економічна ефективність — сімейні ферми часто демонструють вищу ефективність на



одиницю площі порівняно з великими агрохолдингами, особливо у працемістких секторах, таких як садівництво, овочівництво, молочне тваринництво.

2. Стійкість до кризових явищ — сімейні ферми більш гнучкі та адаптивні до змін ринкової кон'юнктури, кліматичних умов та інших зовнішніх факторів.

3. Екологічна відповідальність — сімейні фермери, які працюють на своїй землі та планують передати її у спадок, більш відповідально ставляться до збереження родючості ґрунтів та захисту довкілля.

4. Соціальна функція — сімейні ферми створюють робочі місця у сільській місцевості, сприяють збереженню сільських громад та традиційного способу життя.

5. Продовольча безпека — різноманітність сімейних фермерських господарств забезпечує різноманітність сільськогосподарської продукції та зменшує залежність від імпорту.

6. Культурна цінність — сімейні ферми є носіями сільськогосподарських традицій та знань, які передаються з покоління в покоління.

Для підтримки фермерства необхідно запровадити пріоритетне право купівлі землі фермерами, спростити доступ до кредитування та державних грантових програм, розвинути фермерські кооперативи та інфраструктуру для збуту продукції. Важливим кроком стане розвиток сільських громад шляхом покращення медичних, освітніх та соціальних послуг. У повоєнний період сімейні фермерські господарства можуть стати важливим фактором економічного відновлення країни, сприяючи стабілізації сільської місцевості, відродженню аграрного сектору та забезпеченню сталого розвитку регіонів.

5. ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

ПЛАН МАРШАЛЛА ТА ІНШІ ІСТОРИЧНІ ПРИКЛАДИ

Повоєнне відновлення України вимагає вивчення успішних історичних кейсів відбудови країн після масштабних руйнувань. Найвідомішим та найбільш ефективним прикладом є **План Маршалла** — програма економічної допомоги Сполучених Штатів для відновлення Західної Європи після Другої світової війни.

Програма діяла з 1948 по 1952 рік та охоплювала низку стратегічних заходів. Її загальний обсяг становив близько 13 мільярдів доларів (еквівалент приблизно 150 мільярдів у сучасних цінах) у вигляді грантів і пільгових позик. Основні ресурси спрямовувалися



на відновлення інфраструктури, промисловості, сільського господарства, а також фінансову стабілізацію. Країни-реципієнти були зобов'язані розробити власні плани відбудови та сприяти економічній інтеграції, лібералізації торгівлі й валютної стабільності. Важливою інституційною основою програми стало створення Організації європейського економічного співробітництва (ОЄЕС), яка координувала використання допомоги та заклала підґрунтя для подальшої економічної інтеграції.

Іншими історичними прикладами повоєнного відновлення стали **відбудова Німеччини та Японії**, які завдяки міжнародній допомозі, структурним реформам і модернізації економіки досягли стрімкого зростання. Південна Корея після Корейської війни змогла трансформувати свою економіку через підтримку експортоорієнтованих галузей та інвестиції в людський капітал. Важливим орієнтиром є також досвід Балканських країн, де міжнародна спільнота відіграла ключову роль у відновленні інфраструктури та сприянні євроінтеграції.

Головними уроками для України є необхідність комплексного підходу до відбудови, що охоплює як фізичну реконструкцію, так і структурні реформи. Важливим є створення дієвого механізму координації міжнародної допомоги, а також забезпечення ефективного управління ресурсами. Країни, що успішно відновилися, мали чітке довгострокове бачення реформ і розвитку, що є критичним фактором для України.

Так само треба враховувати **«принцип доцільності»**, коли інвестиції у відновлення зруйнованого підприємства мають корелюватися з його технологічністю, ефективністю використання ресурсів та екологічністю. Немає потреби на місці зруйнованих застарілих виробництв будувати їх точні копії. Ще одним критерієм має бути довгострокове планування створення виробництв з високою доданою вартістю. Попри спокусу створити механізми швидкого отримання прибутків за рахунок експорту ресурсів, християнська демократія пропонує довгостроковий підхід та стратегічне планування мінімум з десятирічним горизонтом. Однією з ключових галузей тут має бути підприємства, що виготовляють озброєння та боєприпаси. Вони не тільки забезпечать стійкість країни до безпекових викликів, але й технологічне лідерство.

РОЛЬ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ У ВІДБУДОВІ

Християнсько-демократичний підхід підкреслює ключову роль приватного сектору в економічному відновленні. Держава повинна створити сприятливі умови для бізнесу, використовуючи інструменти державно-приватного партнерства та податкових стимулів. Приватні інвестиції мають відігравати провідну роль у відновленні інфраструктури, житлового фонду та промисловості.



ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ

Масштаби руйнувань в Україні вимагають залучення значних обсягів міжнародної допомоги. Важливими джерелами фінансування можуть стати двосторонні програми допомоги від ключових партнерів (США, ЄС, Велика Британія, Канада, Японія), фінансування від міжнародних інституцій (Світовий банк, МВФ, ЄБРР), а також використання заморожених російських активів для відшкодування завданих збитків.

Також необхідно запровадити механізми громадського контролю та незалежного аудиту, що дозволить мінімізувати корупційні ризики та забезпечити довіру до процесу відновлення.

СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ

Відбудова України має стати можливістю для модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Ключовими секторальними пріоритетами є:

- **Енергетика** — модернізація інфраструктури, розвиток відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності.
- **Транспорт** — відновлення доріг, мостів, залізниць, розвиток логістичних хабів.
- **Цифровізація** — розширення цифрових сервісів, інтеграція до європейських ІТ-мереж, кібербезпека.
- **Агропромисловість** — підтримка фермерських господарств, інвестиції в переробку продукції, впровадження новітніх технологій.
- **Промисловість** — створення індустріальних парків, модернізація виробництва, залучення іноземних інвесторів.
- **Житлове будівництво** — реконструкція зруйнованого житла, впровадження концепції «розумних міст».
- **Оборонно-промисловий комплекс** — розвиток технологічного виробництва, інтеграція у європейські оборонні програми.
- **Соціальна інфраструктура** — модернізація системи освіти, охорони здоров'я, підтримка культурних ініціатив.

Забезпечення регіонального підходу до відновлення дозволить ефективно використовувати ресурси та адаптувати проекти до місцевих потреб. Пріоритетом має стати стале відновлення, що враховує екологічні, соціальні та економічні аспекти розвитку.



Християнсько-демократичний підхід до повоєнного відновлення України базується на поєднанні ринкових механізмів, державного регулювання та міжнародної допомоги. Відбудова має ґрунтуватися на принципах економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної сталості. Україна має використати цей історичний шанс не лише для фізичної реконструкції, а й для глибокої модернізації, що дозволить їй стати повноправною частиною європейського економічного простору.

6. ПОЛІТИЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ

КЛЮЧОВІ ТЕЗИ ДЛЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ефективна політична комунікація християнсько-демократичних економічних ідей потребує чітких, зрозумілих та переконливих тез, які резонують з цінностями та потребами українського суспільства. Нижче наведені ключові тези, які можуть бути використані для комунікації християнсько-демократичного бачення економічного розвитку України.

1. Соціальна ринкова економіка — шлях до справедливого процвітання

- «Ми виступаємо за економіку, яка поєднує ефективність ринку з соціальною справедливістю. Наша мета — процвітання для всіх, а не лише для обраних.»
- «Економіка повинна служити людям, а не люди економіці. Ми підтримуємо свободу підприємництва, яка спрямована на забезпечення гідного життя для всіх громадян.»
- «Соціальна ринкова економіка — це модель, яка довела свою ефективність у провідних європейських країнах. Вона дозволяє поєднати економічне зростання з високими соціальними стандартами.»

2. Середній клас та малий бізнес — основа стабільного суспільства

- «Сильний середній клас — запорука стабільності та процвітання. Ми підтримуємо політику, яка сприяє формуванню та зміцненню середнього класу в Україні.»
- «Малий та середній бізнес — серце здорової економіки. Ми працюємо над створенням умов, де підприємці можуть реалізувати свій потенціал, створювати робочі місця та забезпечувати економічне зростання.»
- «Економічна свобода повинна бути доступна для всіх, а не лише для великих корпорацій. Ми виступаємо за дерегуляцію та спрощення умов ведення бізнесу для малих



підприємців.»

3. Відповідальне господарювання та захист довкілля

- «Земля та природні ресурси — не лише економічні активи, але й спадщина, яку ми повинні зберегти для майбутніх поколінь. Ми підтримуємо відповідальне господарювання, яке забезпечує сталий розвиток.»
- «Екологічна відповідальність та економічний розвиток можуть і повинні йти поруч. Ми виступаємо за зелену економіку, яка створює нові можливості для бізнесу та забезпечує чисте довкілля для всіх.»
- «Збереження українських чорноземів — не лише економічне, але й стратегічне завдання. Ми підтримуємо аграрну політику, яка захищає родючість ґрунтів та запобігає їх деградації.»

4. Децентралізація та розвиток громад

- «Сильні громади — основа сильної держави. Ми підтримуємо децентралізацію, яка надає громадам ресурси та повноваження для забезпечення місцевого розвитку.»
- «Люди на місцях краще знають свої потреби. Ми виступаємо за принцип субсидіарності, згідно з яким рішення мають прийматися на рівні, найближчому до громадян.»
- «Розвиток регіонів — запорука збалансованого розвитку всієї країни. Ми працюємо над зменшенням регіональних диспропорцій та забезпеченням рівних можливостей для всіх регіонів України.»

5. Соціальна відповідальність та солідарність

- «Економічний успіх має служити загальному благу. Ми підтримуємо соціальну відповідальність бізнесу та справедливий розподіл плодів економічного зростання.»
- «Солідарність — це не просто слово, це принцип, який об'єднує суспільство. Ми виступаємо за економічну політику, яка забезпечує підтримку найбільш вразливих груп населення.»
- «Соціальне партнерство між роботодавцями, працівниками та державою — основа гармонійних трудових відносин. Ми підтримуємо діалог та співпрацю для забезпечення гідних умов праці.»

6. Інтеграція в європейський економічний простір

- «Європейський вибір України — це не лише геополітичний, але й економічний вибір. Ми підтримуємо інтеграцію в єдиний ринок ЄС, що відкриває нові можливості для українського бізнесу.»



- «Адаптація європейських стандартів та практик — шлях до підвищення конкурентоспроможності української економіки. Ми виступаємо за гармонізацію нашого законодавства з нормами ЄС.»
- «Європейська інтеграція — це не лише економічні вигоди, але й утвердження європейських цінностей у всіх сферах життя, включаючи економіку.»

7. Повоєнне відновлення як можливість для модернізації

- «Відбудова України — це не просто відновлення зруйнованого, але й можливість для модернізації всієї країни. Ми підтримуємо інноваційний підхід до відбудови.»
- «Повоєнне відновлення має базуватися на принципах сталого розвитку, інклюзивності та технологічної модернізації. Ми виступаємо за відбудову, орієнтовану на майбутнє.»
- «Залучення міжнародної допомоги — важливий ресурс для відбудови, але головна роль належить українському суспільству та бізнесу. Ми підтримуємо партнерство держави, бізнесу та громадян».

Ці тези мають стати основою для політичної комунікації християнсько-демократичного підходу до економіки, сприяючи формуванню суспільного консенсусу навколо принципів соціальної ринкової економіки, відповідального господарювання та європейської інтеграції.

7. КЛЮЧОВІ ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ

ВИСНАЖЕННЯ БЮДЖЕТУ, ЗРОСТАННЯ БОРГОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ І ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ

Після значного падіння ВВП у 2022 році економіка України почала відновлюватися, проте зростання залишається нестабільним через безпекові ризики, дефіцит кваліфікованих кадрів та руйнування критичної інфраструктури. Основна частина бюджетних доходів спрямовується на оборонні потреби, а дефіцит покривається міжнародною допомогою та зовнішніми запозиченнями, що посилює інфляційний тиск і боргове навантаження.



Християнсько-демократичний підхід передбачає розширення внутрішніх джерел фінансування бюджету шляхом стимулювання виробництва, насамперед у сфері оборонно-промислового комплексу, що сприятиме створенню робочих місць та збільшенню податкових надходжень. Важливими кроками є модернізація виробничих потужностей, підтримка бізнесу через податкові стимули та програми доступного кредитування. Держава має забезпечити ефективне використання коштів, сприяти прозорості державних видатків, а також розглянути приватизацію неефективних державних підприємств із збереженням соціальних гарантій для працівників.

НЕДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ ІНВЕСТИЦІЙ

Військові дії та нестабільна безпекова ситуація обмежують приплив інвестицій в Україну. Відсутність надійних механізмів страхування воєнних ризиків і довіра інвесторів до судової системи залишається на низькому рівні.

Для покращення інвестиційного клімату необхідно розробити програми страхування воєнних ризиків у співпраці з міжнародними партнерами, спростити регуляторні процедури, створити спеціальні економічні зони в безпечних регіонах із пільговим податковим режимом та прискоренням отримання дозволів. Розвиток державно-приватного партнерства дозволить реалізовувати великі інфраструктурні проєкти, а захист прав інвесторів, реформа судової системи та міжнародна комунікаційна кампанія сприятимуть формуванню позитивного іміджу України.

ВІДТІК КАДРІВ ЧЕРЕЗ МІГРАЦІЮ ТА МОБІЛІЗАЦІЮ

Масова міграція, мобілізація працездатного населення та внутрішнє переміщення призвели до кадрового дефіциту у критично важливих секторах економіки.

Для вирішення цієї проблеми необхідно розширити програми професійної перекваліфікації та адаптації робочої сили, зокрема через залучення жінок, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб. Важливо створити конкурентні умови праці, забезпечити безпеку та економічні стимули для повернення трудових мігрантів. Запровадження цифрових технологій та автоматизації виробництва сприятиме підвищенню продуктивності праці та зниженню залежності від фізичної робочої сили.

НЕСТАЧА ЕНЕРГОРЕСУРСІВ ТА ВРАЗЛИВІСТЬ ЕНЕРГОСИСТЕМИ

Постійні атаки на енергетичну інфраструктуру спричинили значний дефіцит електроенергії та призвели до високих витрат бізнесу на альтернативні джерела енергії.



Стратегічним рішенням має стати стимулювання інвестицій у відновлювані джерела енергії, розвиток розподіленої генерації, включаючи сонячні, вітрові електростанції та модульні АЕС. Також важливо розширювати технології зберігання енергії та впроваджувати програми енергоефективності для споживачів. Диверсифікація джерел постачання енергоресурсів та інтеграція в європейський енергетичний ринок забезпечить додаткову стабільність енергосистеми.

ЗРОСТАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Через економічні труднощі та війну значна частина бізнесу працює в тіні, що знижує податкові надходження та створює нерівні умови конкуренції.

Для детінізації економіки необхідно спростувати податкову систему, знижувати адміністративний тиск на бізнес та розширювати цифровізацію державних послуг. Стимулювання легального підприємництва через зменшення податкового навантаження та дерегуляцію сприятиме виходу бізнесу з тіні. Важливими заходами є також посилення захисту прав власності, боротьба з корупцією та створення ефективної системи контролю за трудовими відносинами.

ПРОБЛЕМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Війна завдала аграрному сектору колосальних збитків, зокрема через замінування угідь, руйнування інфраструктури та логістичні проблеми.

Пріоритетним завданням є розмінування сільськогосподарських земель, модернізація іригаційних систем та цільова підтримка фермерів. Необхідно диверсифікувати агропромисловість, розвивати переробну промисловість, стимулювати кооперацію серед малих та середніх фермерів, а також сприяти експорту української агропродукції через розбудову логістичних маршрутів та торговельну дипломатію.

РЕГІОНАЛЬНІ ДИСПРОПОРЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Через війну економічна активність змістилася на захід країни, що спричинило нерівномірний розвиток регіонів. Західні області зіткнулися з перевантаженням інфраструктури, тоді як східні та південні регіони зазнали економічного занепаду.

Для вирівнювання регіонального розвитку необхідно реалізовувати програми підтримки для східних та південних областей, відновлювати інфраструктуру, стимулювати бізнес і надавати податкові преференції для інвесторів у постраждалих регіонах. Важливо

розвивати транспортну та соціальну інфраструктуру на заході України для інтеграції внутрішньо переміщених осіб, а також запроваджувати стратегії міжрегіональної економічної співпраці.

8. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

ПРАКТИЧНІ КРОКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАПРОПОНОВАНОЇ ПОЛІТИКИ

Християнсько-демократичний підхід до економічної політики України потребує системного та послідовного впровадження. Для реалізації запропонованих принципів необхідно здійснити низку заходів, що охоплюють законодавчі зміни, інституційні перетворення, економічні механізми, соціальні програми, міжнародну співпрацю та освітні ініціативи.

Першочерговим завданням є ухвалення законодавчих ініціатив, що забезпечать імплементацію соціальної ринкової економіки, включаючи посилення конкуренції, розвиток соціального партнерства та підтримку корпоративної соціальної відповідальності. Також критично важливим є реформування земельного законодавства з метою збереження родючості ґрунтів, запобігання надмірній концентрації земель та створення сприятливих умов для сімейного фермерства. Податкова система має бути адаптована таким чином, щоб стимулювати інвестиції та підтримувати малий і середній бізнес, зберігаючи при цьому соціальну орієнтованість.

На інституційному рівні необхідно створити **Національне агентство з відбудови та модернізації** (або іншу структуру з відповідними функціями), яке буде відповідальним за координацію відновлення країни. Поряд із цим має діяти Рада соціального діалогу, що об'єднає представників влади, бізнесу та громадянського суспільства для вироблення збалансованих економічних рішень. Окремим напрямом стане розвиток регіональних агенцій, що сприятимуть місцевому економічному зростанню.

Значну роль відіграватимуть економічні механізми, серед яких варто виокремити запровадження програм пільгового кредитування для малого та середнього бізнесу, особливо в регіонах, що постраждали від війни. Важливим елементом є страхування воєнних ризиків, що дозволить залучити інвесторів. Пріоритетним має бути державне стимулювання стратегічних галузей, таких як енергетика, оборонно-промисловий комплекс, агросектор та IT-індустрія, а також підтримка інвестицій у відновлювані джерела енергії,



енергоефективні технології та екологічні проекти.

Соціальні програми повинні сприяти адресній підтримці вразливих категорій населення, перепідготовці кадрів відповідно до потреб нової економіки та розширенню корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Окремо слід розвивати соціальне підприємництво та громадські ініціативи, які допомагатимуть у вирішенні нагальних соціальних питань.

Важливою компонентою відновлення стане міжнародна співпраця. Україна має ініціювати проведення регулярних конференцій донорів для мобілізації ресурсів на відбудову, укласти угоди з міжнародними фінансовими інституціями та активізувати інтеграційні процеси у європейські економічні, енергетичні, транспортні та цифрові мережі. Крім того, необхідно посилити економічну дипломатію для просування українських товарів на світових ринках.

Освітні та інформаційні заходи сприятимуть поширенню ідей соціальної ринкової економіки серед молоді, бізнесу та населення. Зокрема, варто інтегрувати відповідні принципи в навчальні програми економічних спеціальностей, проводити інформаційні кампанії та тренінги для підприємців.

ЧАСОВІ РАМКИ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація запропонованої стратегії передбачає три основні етапи.

У короткостроковій перспективі (1-2 роки) потрібно планувати прийняття ключових законодавчих змін, створення необхідних інституцій та запуск перших програм підтримки бізнесу й інвестиційного страхування. Очікуваним результатом стане стабілізація економіки та підвищення довіри до державної політики.

На середньостроковому етапі (3-5 років) необхідно передбачити здійснення структурних реформ, реалізацію масштабних інфраструктурних проєктів та залучення значного обсягу іноземних інвестицій. Це має забезпечити сталий приріст ВВП на рівні 5-7% щорічно, скорочення безробіття та зменшення регіональних диспропорцій у розвитку.

Довгострокова перспектива (понад 5 років) має передбачати повну інтеграцію України в європейський економічний простір, завершення основних етапів відбудови та формування зрілої соціальної ринкової економіки. Очікується, що на цьому етапі Україна досягне середньоєвропейського рівня економічного розвитку, зможе реалізувати потенціал інноваційної економіки та зміцнить свою енергетичну й продовольчу безпеку.



Впровадження християнсько-демократичного підходу до економічної політики дозволить Україні не лише подолати наслідки війни, але й здійснити якісний стрибок у розвитку. Політична воля, суспільний консенсус, ефективна взаємодія держави, бізнесу та громадянського суспільства є ключовими умовами успіху. Баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю створить підґрунтя для сталого розвитку, підвищення рівня життя та інтеграції України у європейську спільноту.

Зазначені в розділі плани є амбітними та можуть виглядати фантастичними. Проте надто висока ціна, яку країна вже сплатила за незалежність, а також досвід інших країн показують, що в таких умовах стрімка модернізація можлива. З іншої сторони, якщо її не здійснити, Україна може повернутися до стандартної стагнації та олігархічної моделі економіки, що позбавить нас майбутнього.